

Előző lapszámunkban meghirdetett helytörténeti pályázatunkra hat pályamunka érkezett. A Dr. Kovács Zoltán és Dr. Marjanucz László alkotta zsűri Takács Judit (III. évf.) dolgozatát ítélte a legjobbnak. Második helyezést ért el Bogdány Gyula (I. évf.) Kecskemét demográfiájáról írt tanulmányával. A helyezettek könyvjutalmukat 1993. május 6-án vették át a tanévet és a IV. éveseket búcsúztató szakesten. Ígéretünkhöz híven az első helyezett pályamunka megjelenik a Belvedere-ben:

Takács Judit

Táp község története 1881-ig

Táp, Győr-Moson-Sopron megyéhez tartozó község: eredete már az 1100-1200-as évekre visszavezethető. A község neve Táp, török eredetű személynévből származik. A tap török szó jelentése: mozogni, élni; ebből alakult ki a Tapan mozgó, élő jelentésű személynév, amely időközben lerövidült, és kialakult belőle a Táp szó.

Táp községre 1292. évi oklevélben találunk utalást, miszerint III. Endre a pannonhalmi apátságnak adta Táp és Szentmiklós falut a benne lakó udvarnokokkal együtt, akiket állítólag IV. Béla király helyezett át a veszprémi várnépek közül. Ez az oklevél – mint utóbb kiderült – XV. századi hamisítvány, amelyet a hamisítványnak előképül szolgáló oklevélből írtak ki.

Sajnos, erre az adatra nem építhetünk. Az azonban biztos, hogy a falu egy része Géza fejedelem és Szt. István által alapított szentmártoni (pannonhalmi) apátság birtoka volt. Ezt IV. Béla is megerősíti, mert elismeri az apátságnak Szt. István király által adományozott birtokait, jövedelmeit és jószágait.

Az apátság falurésze a Taápy nemzetségbeliek ősi fészke, ahol négy lovasjobbágy lakott, Prych, Paul, Eldu és Mortunus, akik lovas szolgálattal tartoztak a monostornak. Rajtuk kívül még két szántóvető élt itt, Ilba és Maug, akiknek két ekére való földjük volt.

A falu másik része a királyi lovászok birtoka volt Tapau néven. Ez az 1237-40-i összeírásból derült ki.

IV. Béla király idején az apátság birtoka e faluban kitett 240 holdat, amelyből a 6 házra (2 szántóvető, 4 lovasjobbágy) egyenként 40 hold esett. A hat család kb. negyven személyből állt.

A tatárjárás végigseperzte ezt az országrészt is, de nem érintette olyan katasztrofálisan, mint a keleti részeket, mert Pannonhalma alatt kapták a tatárok a hírt a mongol kán haláláról, és visszasiettek Ázsiába. A Dunántúl egy része így menekült meg a teljes pusztulástól.

A falu lakói a Bakony hegység barlangjaiba és a Cuha völgyébe menekültek. Amikor elmúlt a veszély, mindenki visszatért rejtekhelyéről a faluba. A falu helyén kormos falakat, parlag földeket találtak. Mindent elpusztított a tatár sereg. Elhajtották állataikat, és egy betető falatjuk sem maradt. A falu lakói nem tehettek mást, eladták az egész falut összes földjével együtt a szentmártoni apátságnak. Másfél évtizedig éltek a falubeliek nyomorúságban és nélkülözésben. 1258-ban az apátság belátta a falu lehetetlen helyzetét, amelybe a szükség szorította őket, és olcsó váltságdíjért visszaadta a falu 2/3-ad részét a tápiaknak, 1/3-a pedig az apátság birtokában maradt. 1271-ben V. István Győrt várossá emelte, valamint a heti vásáron kívül (szombati), tetszése szerint tarthatott vásárokat. Ilyen heti vásárt gyakran tartottak Szentmártonban is, ahová a tápi emberek is eljártak, vittek állataikat, mezőgazdasági terményeiket. Ebben a faluban is földművelésből éltek meg az emberek. A faluhoz került még időközben Borba és Taápi puszták, Lapostag, Prágai tag és Újmajor. Borba pusztája neve már 1250-ben Barba néven van említve IV. Béla egyik oklevelében.

A tápaiak és az apátság között azonban nem állt helyre a rend. A falu szerette volna visszakapni azt az 1/3-ad részt is, amit még az apátság birtokolt. Ezért sokszor háborgatták a monostor földjeit, és az többször kénytelen rendszabályozni a rakoncátlan falut. A tápi halastavat eltiltja előlük, a föld bérletét elveszi kezükből. A tápiakat nagyon elkészeríti a dolog, s 1450-ben fegyverrel támadnak Szentmártonra, Hédervári Imre macsói bán biztatására. Később 1519-ben az úton levő szentmártoni apátot támadják meg Török Imre nándorfehérvári bán jobbágyai.

1535 körül Enyingi Török Bálint protestáns főúr birtokába jut Táp, sok más községgel együtt.

Ekkor már elindult Európában a reformáció, és eljut ebbe a kis községbe is, amely eddig tiszta katolikusok lakta falu volt.

Természetesen Enyingi Török Bálint, a tulajdonos is gondoskodott a reformáció terjedéséről, mivel ő maga is protestáns volt. A református templom a század végére épült fel.

1592-ben Enyingi Török Bálint fia, István öröklé a birtokot, ami az 1609-i összeírásban is említve van, majd 1618-ban leányágon Nyáry Pál (István veje) öröklé a falut.

Valószínű, hogy sokáig török lakosság lakott itt, mert egyes családok nevei, s arvonásai erősen török eredetűek, és török jelleget mutatnak.

A törökdúlásig tiszta magyar nyelvű a vármegye. Táp a török világ kezdetén igen jómódú falu volt. Megpróbáltatásai az 1627-es évtől kezdődtek.

1590-ben a Táp szomszédságában fekvő Tápszentmiklós már adót fizet a töröknek. Ez a sors várt Táp községre is, de csak 1627-ben. A falut már korábban elfoglalta a török, de csak ekkor hajtotta adó és iga alá Táp falu lakosságát. Török földesura Fer aga lett, és évről évre több adót követelt és hajtott be a falu népén.

Ennek következtében a korábban jómódú falu elszegényedett. Fer aga nemcsak súlyos adókat követelt, hanem rendkívül rosszul is bánt a falu népével. Ha nem fizettek, súlyos testi büntetést rótt rájuk, és ha valaki időhaladékot vagy adóelengedést mert kérni, halállal büntette.

Az adók egyre növekedtek. 1630-ban (az összeírás szerint) 70 szekér fát, 70 szekér szénát, 100 pint vajat kellett fizetniük. Ezen felül a lakosokat munkára hajtották.

1683 júniusában a török Bécs ellen indult. Ehhez a nyugati országrészen kellett keresztül vonulniuk. „A sereg útjait gyász, siralom és üszkös falak jelölték.”

Táp sem kerülhette ki a veszedelmet. A török had felégette az egész községet, koldus és nyomorult lett a falu. Természetesen romba dőltek a templomok is. 1684-ben érkezett a faluba Újvári János prédikátor, aki híveivel együtt új templomot kezdett építeni a református gyülekezet számára.

A falu népe sokáig a szabad ég alatt tengette életét, és összefogva elkezdték eltüntetni a törökdúlás nyomait. Néhány év alatt összeszedte magát a falu, és szebb lett, mint a török veszedelem előtt volt. 1692-ben a református templom mellett iskola épült, amelynek tanítója Filepszállási István volt.

A török hódoltság után Esterházy nádor vásárolta meg a falut és a hozzá tartozó birtokot. Ekkor Győr megyében a kipusztult falvakat németajkúakkal telepítették be, akik lassan elmagyarosodtak, de eredetüket ma is őrzik egyes családnevek. Arra a kérdésre, hogy Tápra telepítették-e be németajkúakat, adatok hiányában nem tudunk válaszolni.

1701-ben a győri jezsuitákhoz és Beccaria Virgilhez került a falu zálogbirtokként. Ez újabb megpróbáltatásokat jelentett a község számára. A jezsuiták elvették a templomot és az iskolát, elűzték az akkori papot, Újvári Jánost. Több mint 73 esztendeig harcolt egymással a két felekezet. A Rákóczi szabadságharc idején Újvári János visszatérhetett Tápra (1706. márc. 18.) és újra elkezdte erős kézzel a munkát. Az istentiszteleteket csűrben tartották, „míg a régi templomban üres falak között prédikált a pap”.

1710. június 8-án a győri jezsuiták Rudolf Ferenc jezsuita procurator és Posgai Ádám, Győr megye szolgabírájának vezetésével, 24 német zsoldoskatonával törtek a falura és kimondták a törvényt, hogy „Tápon többé reformátusok nem dicsérhetik Istent szívük szerint”.

A jezsuita-református harcon is látszik, hogy itt a protestánsüldözés sajátos formája alakult ki. Táp falut és annak birtokait megszerezve építik ki hatalmukat a jezsuiták. Ennek a basáskodásnak a pápa rendelete vetett véget 1773-ban, amellyel betiltotta a jezsuita rendet; II. József 1781-es türelmi rendelete pedig engedélyezte a protestánsok szabad vallásgyakorlatát. Most már nem kellett titokban imádkozni. Táp, Tápszentmiklós, Mezőörs együtt folyamodott a helytartótanáchoz templomépítésért. 1784-ben a vármegye megadja az engedélyt.

1764-ben a falu egyik részének Balog, a tatai uradalom jószágkormányzója volt a birtokosa. Neki nem lévén örököse, minden birtokát a közelben „uralkodó” Esterházy János grófnak adta, aki az egész falut birtokba vette. Az ő idején elég jól fejlődött a falu, lélekszáma is gyarapodott. Ezt támasztják alá az 1784-87-es magyarországi népszámlálás Táp községre vonatkozó adatai. A falu lélekszáma 1134 fő. Az adatokból kiderül, hogy a lakosság földműveléssel foglalkozott. 114 zsellér, 94 paraszt, 87 polgár, paraszt örököse. A faluban 148 ház volt, amelyekben közös háztartásban 197 család élt. A faluban két pap volt, (1 református, 1 katolikus), a gyermekek száma pedig 248. A községben a férfiak száma (574) meghaladta a nőkéét (560). Még tisztségviselőkről sem tudunk, ezért valószínű, hogy a falu ügyeit a birtokos gazda, gr. Esterházy János intézte. A község lakói fogyasztási és hitelszövetkezetet tartottak fenn. 1848-ig úrbéres falu, 1871-től nagyközség. A falu életében hosszú ideig nem történt változás. A sok megpróbáltatás után egy kis nyugalom szállt a vidékre. Ez a békés időszak mindössze 1881-ig tartott, amikor hatalmas tűzvészben szinte az egész falu leégett. A tűzvészről Győrffy József prédikátor írásaiból tudunk a legtöbbet. Tőle idézem a történeteket:

„Az 1881. év augusztus 28. napján épen vasárnap volt, szép meleg nap, délután az istentisztelet végeztével falusi szokás szerint a gyülekezet egyes tagjai azon tudatban, hogy hat napon keresztül munkálkodott a testért, a hetedikén pedig megadták az Urnak ami az Uré, lelki munkában foglalkoztak, nyugodtan adták neki magukat a beszélgetésnek. Nők és férfiak, meleg lévén az idő, felső ünnepi ruhájukat is lehányták magukról. Kevés idő múlva azonban vészkiáltás hallatszik, azt füstgomoly, s harang bús kongása követi. Lótásfutás áll be, keresik, hogy merre a tűz. Midőn megtudják, hogy a hegyben Borbély Dávid háza ég, kissé lecsillapodva arra tartanak. Eközben roppant szélvész, s szárnyain vihar keletkezik. Az üszkők repülnek a légben, oltani többé nem lehet. A kicsinek vélt veszély a vihar miatt óriási kiterjedést vett. A falu több helyen égett egyszerre. Néhány óra múlva a tehetős, jó módú emberek kenyér és munka nélkül földönfutó koldusokká lónek. Mintegy 94 ház lett a lángok martaléka. A csapást szenvedettek 3/4 részben reformátusok. A református egyház lelkészi és tanító laka, temploma mind romok. A kár az egész községben meghaladja a 150 000 forintot, s benne a református egyháznak 8000 forint vesztesége van. Leégett a torony is, leolvadtak a harangjaik. Biztosítva csupán a tanítólakás volt 700 forintban. A vésznek 2 leány és 1 fiúgyermek is áldozata lett. A rendkívül hideg, esős napok alatt a mindenüktől kifosztott lakosok, heteken keresztül a szántóföldeken tanyáztak, vagy pincékbe és a szomszéd falvakba elvonulva húzták meg magukat. Több időn keresztül az idő is nagyon rossz lévén, semmit sem tettek, semmiről sem gondolkoztak.

A falut tehát hatalmas csapás érte. Ezután gyűjtés kezdődött a környék falvaiban, kérvényeket nyújtottak be a Belügyminisztériumhoz. Maga a király, Ferenc József is küldött 200 forintot a falu újjáépítésére.

Az újjáépítés sok küzdelmet és nélkülözést vont maga után, de ez már egy másik fejezet Táp község történetében.